

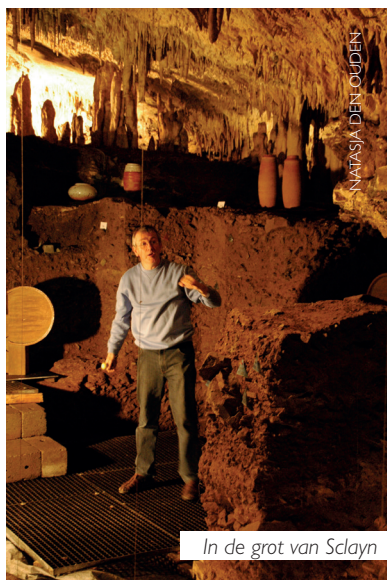
ZATERDAG 22 MEI

Op de zeer zonnige zaterdag 22 mei 2010 startte de Ardennenexcursie van de WPZ. Met ruim 20 deelnemers (helaas konden door omstandigheden enkele leden niet komen) was de aankomst van de enthousiaste groep gepland in het begin van de middag bij de grot van Sclayn. Daar werden we hartelijk ontvangen door onze Belgische gastheren en getrakteerd op een lunch op het terras bij het museum dat bij de grot Scladina hoort. Eerst bezochten we het museum, waar allerlei vondsten van Pleistocene zoogdieren tentoongesteld waren, waarbij de striptekenaar Hausmann tekeningen gemaakt had. Hoogtepunt van de tentoonstelling was een kaak van een Neanderthaler.

Nadat we de prachtige tentoonstelling in het museum hadden bekeken, kregen we een lezing van de gids en tevens onderzoeker in Scladina, Dominique Bonjean. Hij wist de aanwezigen te boeien met een interessante lezing, waarbij vele wetenschappelijke details de revue passeerden. Hij doet immers al enkele decennia onderzoek in Scladina. Inmiddels zijn er al zo'n honderdduizend dierlijke botten gevonden en zo'n vijftienduizend stenen verzameld sinds 1971. Het opgraven in de grot vindt nog steeds plaats. Een topvondst werd in 1993

Welkomstlunch in Sclayn

In de grot van Sclayn

gedaan; er werden zo'n 20 resten gevonden van een Neanderthalerkind van meer dan 100.000 jaar oud, waaronder een goed bewaard gebleven kaak. Men heeft zelfs kunnen nagaan dat het kind stierf toen het 8 jaar en 17 dagen oud was en dat het (we weten niet of het een jongen of een meisje was) het vlees at van de herbivoren die graasden op de open gebieden van de omgeving. Dit kon nagegaan worden aan de hand van het gebit.

Na deze interessante lezing, waar ook werd benadrukt hoezeer de lagen in de grot verstoord zijn en hoe moeilijk het daarom is om conclusies te trekken over de (ouderdom van) vondsten, maakten we een korte klim om vervolgens de grot in te gaan.

We konden goed zien hoeveel graafwerk er al verricht was in de grot en hoe secuur dat gebeurt. Via nummers en touwtjes worden stukken gemarkeerd zodat precies kan worden nagegaan waar een vondst is gedaan. Er werkt een heel team onderzoekers en studenten mogen alleen meehelpen met graven als ze precies snappen hoe de lagen gepositioneerd zijn in de grot. Er waren ook prachtige stalagmieten en stalagtieten te zien. De grot was verder tijdelijk gedecoreerd met aardewerk in verband met een tentoonstelling. Op sommige plaatsen konden we nog tanden in de wand zien zitten. De grot Scladina is niet diep en we liepen ongeveer horizontaal de grot in, een ruime 100 meter.

Na het bezoek aan de grot gingen we dineren in restaurant la Clava vlakbij de Citadel van Namen (Europa's grootste verdedigingswerk). Sommigen namen de kans waar om met het mooie weer de Citadel te beklimmen en van het uitzicht te genieten. De Citadel ligt op een heuvel van 100m hoog op de plek waar de rivier de Sambre uitmondt in de Maas. Deze heuvel werd waarschijnlijk 8.000 jaar geleden al bewoond. De Citadel zelf is eeuwenoud. De oudste stenen wallen dateren uit de vroege middeleeuwen. Het is één van de grootste burchten van Europa. Na een gezellige avond en een goede maaltijd ging ieder naar zijn/haar hotel/tent en was de eerste geslaagde excursiedag een feit!

Sclayn

ZONDAG 23 MEI

Na de zonnige en zeer instructieve eerste dag begonnen we om 10 uur aan een even zonnige tweede dag. We ontmoetten elkaar deze dag bij de grotten van Ramioul. Deze liggen in het dorpje Flémalle, niet ver van Luik. Zo'n 70.000 jaar geleden woonden hier onze verwanten de Neanderthalers. De opzet bij deze grot is totaal anders. Als bezoeker kun je op een speelse manier met de prehistorie kennis maken. Men nodigt jong en oud uit om actief deel te nemen.

Onze vriendelijke gids is behoorlijk deskundig en ze sprak charmant Vlaams. Na een korte inleiding worden we meegenomen naar een naastgelegen lokaal. Het is een uitdagende grote ruimte met banken langs de zijwanden en in het midden een effectieve werkplek van ongeveer 6x10 meter. Deze werkplek is goed gevuld met replica's van allerlei soorten prehistorische werktuigen en gebruiksvoorwerpen. Al vertellend en uitleggend geeft de gids een mooi gevatte vuurstenen bijl door. Er volgen o.a. een uit been gesneden harpoenpunt, een hak en een schop gemaakt van een schouderblad van een rund. Kortom, fraai gevormde werktuigen, die uitnodigen om ze te fotograferen en er mee te gaan werken. Er staat een weefgetouw en een met een boog in beweging te brengen boor. Verder liggen er pijlen en staat er gebruiks-aardewerk en nog véél véél meer. Als min of meer "deskundige" kan Jan heel erg van zo'n uitleg en opstelling genieten. Nike wordt uitgedaagd om met een wrijfsteen graan te verpulveren en voor Jan gaat een grote wens in vervulling: hij mag vuur gaan maken. De tondel wordt geprepareerd. Een stuk vuursteen en een opengebroken markasietknol liggen klaar. Met de vuursteen sla je vonken af van het markasiet (zwavelijzer), die de klaarliggende tondel aan het smeulen moet brengen. Als dat gelukt is moet je rustig blazen tot de tondel gaat gloeien. Dit gloeiend geheel ga je bij voorkeur in een handvol droog gras insluiten en weer moet je rustig doorblazen tot het gras vlam vat. Endan is er vuur!

Vuurmaken wordt al heel lang door mensachtigen beheerst. Na dit

Boogschieten in Ramioul

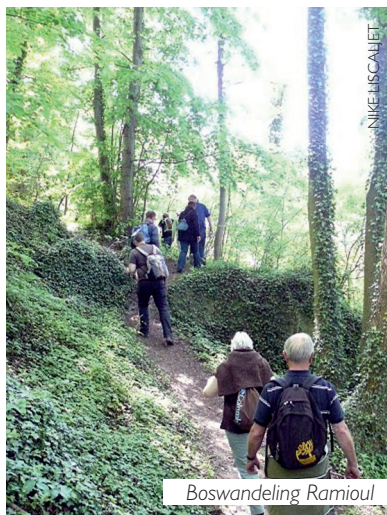
AUTEURS

PAUL HILLE
JAN HENDRIKS
TIM RIETBERGEN

Ramioul

PAUL HILLE

Boswandeling Ramioul

NIKELISCALET

Prehistorische lunch

JAN BOES

vlammende slot gaan we op jacht. De "propulsor" vrij vertaald de voortstuwer/aandrijver en de pijl en boog wachten op ons (jager) verzamelaars. Volgens de folder zijn er 3D-doelen. De 3D-doelen, dat is dik in orde. Er liggen strobalen overtrokken met een zwarte doek. Hierop zijn mammoeten, neushoorns of bizons getekend. De richting was vaak niet het probleem, maar de afstand (25 meter) wel. Er waren weinig treffers. Als dit onze maaltijd had moeten opleveren dan denk ik, dat dit een paar dagen vasten zou hebben betekend. Met de pijl en boog waren de jagers behendiger, er waren meer treffers. Het lijkt dus wel goed te komen met ons. We kunnen jagen en de prooi roosteren op ons zelf gemaakt vuurtje.

Zelfgemaakte venusfiguren

JAN HENDRIKS

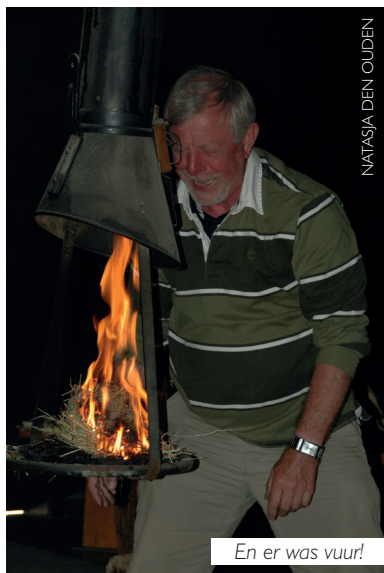
Na deze inspanning gaan we op weg naar de originele grot. We zullen er zeker afkoeling gaan vinden. De grot is goed toegankelijk en mooi uitgelicht. Het is altijd verfrissend om er binnen te zijn en dan te beseffen, dat verre verwanten er lang geleden beschutting en rust vonden. De hier in het verleden gevonden botten (98% grottenbeermateriaal maar ook neanderthaler resten) en vuurstenen gereedschapjes liggen voor een deel in het grottenmuseum.

Als laatste activiteit gaan we met klei dingen doen. De opdracht is volledig vrij. Dus met de in de groep aanwezige creativiteit worden er de mooiste dingen gemaakt. Fluitjes, potjes met schitterende oren, prehistorische vrouwfiguren met de juiste rondingen en gelukkig herinnerde één artiest zich, dat we lid zijn van de WPZ. Met de daardoor aanwezige kennis werd een goed gelijkende mammoet gevormd.

Voordat we met zijn allen nog het museum kunnen gaan bekijken, wacht er een prehistorische lunch op ons. Een leuke afsluiting van een actief programma. De soep was inderdaad gebaseerd op ongeschreven geschiedenis. Groen, warm en absoluut zonder smaak. De ronde houten plank met het vuurstenen mes had meer body. Kaas, brood en vlees. Leuk om daar je mes op uit te kunnen testen. Alleen het museum bezoeken is ook een mogelijkheid. Het is interactief en zeker de moeite waard. De vitrines zijn duidelijk opgebouwd. De tijdlijn klopt en de info is kort en duidelijk. Het geheel is zeker een aanrader.

NATASJA DEN OUDEN

En er was vuur!

NATASJA DEN OUDEN

JAN HENDRIKS

Het is donker in Goyet

MARTIJN GULIKER

De tartiflette smaakt best

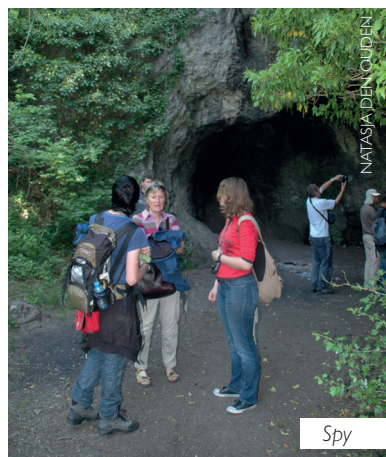
JAN BOES

Zowel voor specialisten als voor ouders met kinderen of grootouders met kleinkinderen. We shoppen nog wat in de museumwinkel. We genieten al pratend nog een stevig uurtje van de overdadige zon, maar dan moeten we 50 kilometer verderop richting Namen naar de grotten van Goyet. Een prettige rit door het golvende Ardenner landschap.

De grot ligt in een mooie rotsachtige omgeving bij de samenvloeiing van de Samson en de Strouvia. Vanaf de parkeerplaats zie je het wat hoger gelegen overdekte terras van de uitspanning. Lekker in de schaduw met een sapje in afwachting van nieuwe uitleg en indrukken. Een verschrikkelijk luie kat trekt ieders aandacht.

In 1868 zijn de eerste vondsten uit deze grot genoteerd. Van het originele materiaal, dat in de loop der jaren gevonden is, bevindt zich niets meer bij de grotten b.v. in het restaurantje. Het is allemaal in Brussel terechtgekomen. Dus géén neanderthaler resten, artefacten of het kind uit het Neolithicum waar ze in de folder over schrijven. Onze vriendelijke gids leidt ons de grot in. Al pratend en luisterend komen we plotseling langs een tegen de wand staand figuur. Het lijkt, als ik er goed naar kijk, op een jongere uitvoering van de heks Eucalypta.

Wat ze precies voorstelde is aan me voorbij gegaan, maar een jonge grotbezoeker zal er een slechte nachtrust aan over kunnen houden. In een soort zaal staan wat borden met afbeeldingen van Pleistocene zoogdieren. Er onder liggen botten en

Spy

kaken, die een gemiddeld WPZ lid na zorgvuldig bekijken zeker anders zal ordenen.

Tegen het einde van onze grottentocht komen we in een ruime zaal. Hier geeft de gids nog een duidelijke demonstratie met uitleg van hoe je met vuursteen, markasiet, tondel en gedroogd gras snel een vuurtje kan maken. Zelf beweert ze, dat ze tijdens wedstrijdjes vuurmaken het in 25 seconden voor elkaar kan krijgen (topsportersgrootspraak?).

Samenvattend: Goyet heeft een zeer interessante opgravingsgeschiedenis. Als grot is Goyet best een bezoek waard. Alleen jammer dat de grot opgeleukt is met mijns inziens weinig ter zake doende attributen. Na de grot via een zijdeur verlaten te hebben besluiten we om op het terras te blijven zitten en daar de avondmaaltijd te gebruiken. Tartiflette bijvoorbeeld, een volgens een oud Waals recept heerlijk smakend ovenschotelkje, is zeker een aanrader.

Laatste nieuws van het vuurmaakfront. Aangestoken door de Ardenner ervaringen koopt Jan een week later op een fair in Oostvoorne gedroogde zwammen. Na deze zwammen verpulverd te hebben in een ouderwetse handkoffiemolen (beter voor je vingervan dan een rasp) brengen we dit verpulverd materiaal aan het gloeien. Maar... verpulverde zwam één op één vermengd met bij toeval nog in de molen achtergebleven koffie bleek als een tierelier te smeulen en...het ruikt bovendien heerlijk! Wat...toeval zou niet bestaan?

Plaquette van Spy

MAANDAG 24 MEI

Dit is helaas alweer de laatste dag van deze excursie in Namen. Vandaag staat de grot in Spy en het plaatsje Villers-La-Ville op het programma met als optie een bezoek aan de abdij van Villers-La-Ville. Al vroeg verzamelen wij bij de parkeerplaats vlakbij de grot van Spy. Eén van de vindplaatsen van resten van de Neanderthalers. De grot wordt bereikt via een prachtig bos met een gevarieerde vegetatie. Naarmate we verder het bos in lopen, krijgen sommigen van ons bezoek van muggen en gaan terug naar de parkeerplaats, maar toen we eenmaal de grot hadden bereikt was het zeker de moeite waard. De grot bestaat uit één hoofdruimte en wat kleinere zalen. Ook al was de grot niet zo groot en spectaculair als de grotten Scladina, Ramioul of Goyet, vonden we het toch erg tof om deze belangrijke grot te zien. In 1886 is er namelijk een grote ontdekking gedaan, die tot op vandaag de dag een doorslaggevende episode in de geschiedenis van de wetenschappen is. Een Luiks team, bestaande uit Marcel De Puydt (archeoloog), Max Lohest (geoloog) en Julien Fraipont (paleontoloog), vond de skeletten van twee mensen: een vrouw en haar kind, beide in dezelfde positie. Dit en nog enkele andere verbanden, wijzen op een bewuste begrafenis. Vóór deze vondst vroeg iedereen zich af of de mens echt al zo lang bestond en of hij echt zo verschillend zou zijn van de moderne mens. Door de opgraving in 1886 moest de internationale gemeenschap het bestaan van een mensentype dat ouder was dan de moderne mens erkennen.

Zelf onderzoeken in Spy

Deze soort werd *Homo spyensis* genoemd. Maar uiteindelijk zou deze mensensoort courant blijven onder de naam *Homo neanderthalensis* ofwel Neanderthaler. Latere opgravingen hebben aangetoond dat deze grot verschillende bewoningsfasen heeft gekend gedurende 100.000 jaar. Van het Midden-Paleolithicum tot aan de middeleeuwen.

Ondertussen loopt de temperatuur al flink op. In het bos is het gelukkig koel en we lopen langzaam weer terug naar de parkeerplaats alwaar we nog even napraten over het geweldige weekend! Vanaf hier valt de groep uit elkaar en gaan we allemaal onze eigen kant op. De grootste groep ging door naar het plaatsje Villers-La-Ville. Voordat we de abdij van Villers gingen bezoeken zijn we eerst even gezellig gezamenlijk wat gaan eten bij een restaurantje (le Moulin de Villers) aan de overkant van de abdij. De abdij van Villers-La-Ville werd gesticht in de 12de eeuw. Vandaag zijn de indrukwekkende ruïnes één van de meest prestigieuze getuigen van het leven van de Cisterciënzermonniken. De Franse revolutionairen verjaagden de monniken in 1796 en de abdij werd toen verkocht als nationaal goed aan een handelaar in bouwmaterialen. De abdij werd ontmanteld en werd achtergelaten als ruïne. Meteen toen we de abdij binnen kwamen keken wij onze ogen uit. Ondanks zijn eeuwenoude leeftijd schittert de abdij nog steeds. Wat een mooi einde van een geslaagd weekend!

Graag willen wij namens alle deelnemers van de excursie, de organisatoren en alle anderen die zich hiervoor hebben ingezet, heel erg bedanken voor al de tijd die ze hierin hebben gestoken. Ook niet te vergeten de enthousiaste gidsen voor hun prachtige verhalen, waar we allemaal veel van geleerd hebben. Op naar de volgende excursie!

De abdij van Villers-La-Ville